Enochrus (Methydrus) isotae Hebauer, nieuw voor Nederland (Coleoptera: Hydrophilidae)

door

A. L. van BERGE HENEGOUWEN
Museum voor het Onderwijs, 's-Gravenhage

ABSTRACT. — *Enochrus (Methydrus) isotae* Hebauer, new for the Netherlands (Coleoptera: Hydrophilidae). The Dutch species of the subgenus *Methydrus* are keyed and their distribution in the Netherlands is given.

Op grond van materiaal uit Joegoslavië beschreef Hebauer (1981) *Enochrus (Methydrus) isotae*. Later bleek deze soort ook in Engeland voor te komen (Foster, 1984).

Bij het determineren van waterkevers van B. J. van Vondel vond ik een ♂ van deze soort, die als *Enochrus affinis* (Thunberg) gedetermineerd was. Naar aanleiding van deze vondst heb ik het Nederlandse materiaal van het subgenus *Methydrus* aanwezig in het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Leiden, en het Instituut voor Taxonomische Zoölogie, Amsterdam, onderzocht en vond onder *Enochrus affinis* 35 exemplaren van *Enochrus isotae*, afkomstig van zes vindplaatsen.

Enochrus isotae behoort samen met *E. coarctatus* (Gredler) en *E. affinis* tot het subgenus *Methydrus* Rey. De soorten van dit subgenus onderscheiden zich van het subgenus *Lumetus* Zaitzev door de uitgerande vijfde abdominale sterniet (fig. 4). De uitranding is voorzien van stekels. Van het subgenus *Enochrus* Thomson, waarvan in Nederland een soort, *Enochrus melanocephalus* (Olivier) voorkomt, onderscheidt *Methydrus* zich door het vierde kaaktasterlid, dat bij *Enochrus* s. str. even lang of iets langer is als het derde lid en bij *Methydrus* korter.

Tabel tot de Nederlandse soorten van het subgenus *Methydrus* Rey.

1. Vierde kaaktasterlid zwart of bruinzwart, of donker van de top tot halverwege; dekschild tussen naad en naadstreep éénkleurig roodbruin; halsschild in het midden donkerder dan langs de rand 2
— Vierde kaaktasterlid geel; dekschild tussen naad en naadstreep bruinzwart, overigens geelachtig bruin; halsschild geelbruin of roodbruin, meestal zonder donkere middenvlek; bovenzijde van de kop voor het oog met een heldergele driehoekige vlek; lengte 3,3-4,2 mm, lengte dekschild 2,5-2,9 mm; ♂: aedeagus (fig. 7) met lange middenlob, de parameren naar elkaar gebogen ..... *Enochrus coarctatus* (Gredler)
2. Bovenzijde van de kop zwart, of de rand voor het oog is roodachtig of geelachtig, soms is er een meer uitgebreide driehoekige oogvlek; lengte 3,1-3,7 mm, lengte van het dekschild, 1,7-2,7 mm; ♂: parameren met naar buiten gekromde spitse top, middenlob kort (fig. 5) ..... *Enochrus affinis* (Thunberg)
— Bovenzijde van de kop voor het oog met een driehoekige gele vlek; lengte 3,4-3,8 mm, lengte van het dekschild 1,7-2,7 mm; ♂: parameren evenwijdig, met afgeronde top, middenlob kort (fig. 6) ..... *Enochrus isotae* Hebauer

Om *Enochrus isotae* te onderscheiden moet men op de volgende combinatie van kenmerken letten: gele oogvlekken, donker vierde kaaktasterlid, halsschild in het midden donkerder dan langs de rand, dekschild eenkleurig roodbruin. Wat betreft de afmetingen staat de soort tussen *Enochrus affinis* en *Enochrus coarctatus* in. Het is waarschijnlijk, dat in veel collecties exemplaren van *Enochrus isotae* onder één van beide andere soorten gevonden kunnen worden.

Vermeldenswaard is nog, dat Everts (1924) afwijkende *Philhydrus affinis* uit Assen en St. Pieter vermeldt. Hij noemt deze *Philhydrus rectus* Sahlberg, maar twijfelt aan de status van

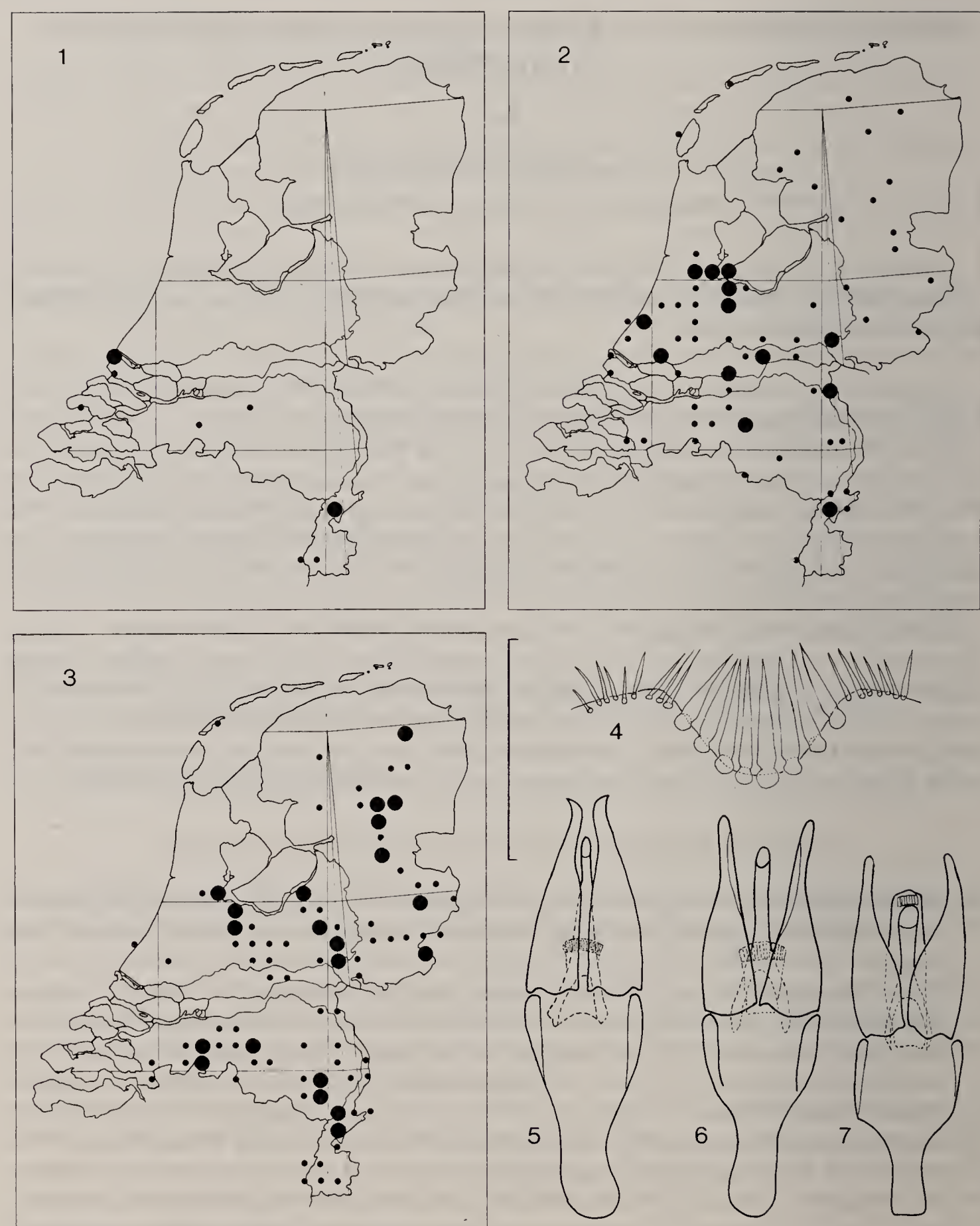

Fig. 1-7. Details en verspreiding van *Enochrus* in Nederland. 1, 6 *E. isotae* Hebauer. 1, verspreiding; 6, aedeagus dorsaal. 2, 4, 7 *E. coarctatus* Gredler. 2, verspreiding; 4, uitranding van vijfde abdominale sterniet; 7, aedeagus dorsaal. 3, 5 *E. affinis* Thunberg. 3, verspreiding; 5, aedeagus dorsaal. Een grote stip in de kaartjes beduidt drie of meer waarnemingen. Schaallijn is 0,1 mm in fig. 4 en 0,5 mm in fig. 5-7.

deze soort. De exemplaren uit St. Pieter behoren tot *Enochrus isotae*, die uit Assen tot *Enochrus affinis*.

Verspreiding in Nederland. — In fig. 1-3 is de verspreiding van de drie soorten in Nederland weergegeven. *Enochrus isotae* blijft vooralsnog beperkt tot de zuidelijke helft van Nederland,

terwijl *Enochrus affinis* vooral in het diluviale oosten en zuiden voorkomt. *Enochrus coarctatus* komt vooral in het westen en de meer eutrofe wateren in het oosten voor.

De oudste vondsten van *Enochrus isotae* dateren uit de vorige eeuw (Amby en St. Pieter, leg. Maurissen). Van de eerste helft van deze eeuw zijn slechts twee exemplaren bekend (Den Bosch, 1905 en Haamstede, 1935). De overige vondsten zijn van de laatste 20 jaar van de volgende plaatsen: Oostvoorne, 15 exemplaren, Breda, 1 exemplaar en Echt, 10 exemplaren. De conclusie, dat *Enochrus isotae* in Nederland tamelijk zeldzaam is, maar plaatselijk algemeen voorkomt, lijkt gerechtvaardigd. Het grote aantal recente vondsten lijkt er op te wijzen, dat de soort zich uitbreidt.

Oecologie. — Het duingebied op Oostvoorne vormt een goede habitat voor *Enochrus isotae*. Van B. J. van Vondel ontving ik gegevens over de vindplaats bij het Sipkesslag waar hij op 19.III.1983 een ♂ verzamelde. Het betreft een semipermanente duinplas van ongeveer 15 cm diep met riet langs de oever. De begeleidende waterkeverfauna bestond uit *Copelatus haemorrhoidalis* (Fabricius), *Hydroporus dorsalis* (Fabricius), *Hydroporus tristis* (Paykull), *Bidessus unistriatus* (Schrank) en *Ochthebius minimus* (Fabricius).

Tot slot wil ik drs. J. Huijbregts, Leiden, bedanken voor het kritisch doornemen van dit artikel, en drs. J. Krikken, Leiden, B. Brugge, Amsterdam en B. van Vondel, Hendrik Ido Ambacht voor het lenen van materiaal.

LITERATUUR

Everts, E., 1924. Vierde vervolg op het aanhangsel in Coleoptera Neerlandica III. (Nieuwe vondsten voor de Nederlandsche Coleopterenfauna XLII). — *Ent. Ber., Amst.* 6: 277-285.

Foster, G. N., 1984. Notes on Enochrus subgenus Methydrus Rey (Coleoptera: Hydrophilidae), including a species new to Britain. — *Entomologist's Gaz.* 35: 25-29, 9 figs.

Hebauer, F., 1981. Enochrus (Methydrus) isotae sp. n., eine neue Hydrophiliden-Art aus Jugoslawien. — *Entomol. Blätter* 77 (3): 137-139, 3 fig.

Hemsterhuisstraat 2E, 2513 RD 's-Gravenhage

MEER GEGEVENS OVER *UDEA LUTEALIS* (HÜBNER) (LEPIDOPTERA: PYRALIDAE). In mijn artikel over deze soort in *Ent. Ber., Amst.* 45: 6-8 (1.I.1985) schreef ik, dat volgens de heer G. Swoboda in Leverkusen er in het aangrenzende Duitse gebied geen belangstelling is voor Microlepidoptera en er daarom ook geen gegevens over het voorkomen van *lutealis* in dat gebied beschikbaar waren. Intussen is hij verder gaan informeren en zo kreeg ik eind december een brief van de heer H. Kinkler, ook te Leverkusen, waarin hij mij zijn ervaringen met de soort meedeelde.

In de periode 1980-1984 verzamelde de heer Kinkler in totaal 19 exemplaren van *lutealis*, de meeste in de Eifel, maar in 1984 ook twee te Leverkusen. Vóór 1980 was de vlinder er in elk geval veel zeldzamer. In een collectie te Essen trof hij drie exemplaren aan die daar in de jaren 1979-1983 gevangen waren, terwijl *lutealis* er nooit eerder aangetroffen was. Uit het gebied om Dortmund en Hagen werd *lutealis* in 1974 als nieuwe aanwinst gemeld.

Deze gegevens gecombineerd met de Nederlandse doen eerder denken aan een soort die zijn territorium tracht uit te breiden dan aan een migrant. Of het *lutealis* zal lukken hier stand te houden zal de toekomst moeten leren. Maar daarvoor is het nodig dat alle waarnemingen en vangsten nauwkeurig geregistreerd worden, ook in de komende jaren.

B. J. Lempke, Plantage Middenlaan 64, 1018 DH Amsterdam.